

Píše Michael Špirit

(E*forum, 27. 07. 2011)

Heidelberský literární vědec **Urs Heftrich**, jenž 11. 7. oslavil padesátiny, obohacuje svou práci kulturu, v níž působí a která je nesena jeho mateřskou němčinou, a současně významně ovlivňuje prostředí, z něhož jeho výzkumy vzešly, tj. českou literaturu. – Na heidelberské univerzitě vystudoval v letech 1983–1992 slavistiku, germanistiku a filosofii a doktorát obdržel za práci Otokar Březina (Zur Rezeption Schopenhauers und Nietzsches im tschechischen Symbolismus, 1993), pojednávající o básníkově světonázorové cestě mezi dekadencí a novoromantismem. Heftrich v ní zevrubně analyzoval Březinovu filosofickou četbu, což ho přivedlo k rozboru díla obou myslitelů z podtitulu spisu, které činil odpovědnými za básníkovy zásadní myšlenkové „obraty“. Kniha je připsána Petru Holmanovi a i další její reference směřující do Čech ukazují, jak se Heftrich dokázal v tehdejších bezbarvém prostředí doznívajícího komunismu zorientovat: svůj dík za pomoc a konzultace vyslovuje Jiřímu Opelíkovi, Rudolfu Havlovi, Růženě Grebeníčkové a Pavlu Koubovi.

V první polovině devadesátých let spolupracoval Heftrich s deníkem Frankfurter Allgemeine Zeitung, pro jehož kulturní rubriku psal recenze o aktuálních německých vydáních děl J. Skácela, I. Babela, K. Čapka, O. Mandelštama, B. Hrabala, A. Achmatovové, J. Seiferta, M. Cvetajevové nebo J. Weila (ale také o českém vydání knihy P. Blažička Haškův Švejk nebo o druhém dílu Lexikonu české literatury). Recenzní angažmá opustil ve chvíli, kdy se list začal orientovat na povrchnější, rychlejší a bulvárnější témata. Od roku 1994 působil Urs Heftrich jako asistent literárněvědného oddělení slavistiky na bonnské univerzitě, od roku 1999 na univerzitě v Trevíru (Porýní-Falc). Kniha Nietzsche v Čechách, napsaná německy jako pokračování zájmu o dotyky mezi filosofií a literaturou, který byl zjevný už v disertaci, vyšla v překladu Věry Koubové v roce 1999 a zabývá se absorbováním nietzscheovských vlivů – nebo vzdorování jim – zejména u T. G. Masaryka, F. X. Šaldy a Ladislava Klímy. Vyznačuje se jako předchozí práce o Březinovi zřetelným vedením výkladu a důkladnou oporou v pramenech. Vedle toho se u Heftricha navíc prosazuje diskrétní ironie a stylistická lapidárnost, které přispívají ke kýžené provokativnosti textu. Dedikací knihy vyjádřil autor dík svému vysokoškolskému učiteli Güntheru Schalichovi, který za Čyževského vedení Slovanského ústavu heidelberské univerzity (od roku 1956) založil v roce 1965 výuku bohemistiky a řídil ji do roku 1989.

Současný vedoucí Slovanského ústavu Urs Heftrich působí na Univerzitě v Heidelbergu jako profesor slovanských literatur od roku 2001. Jeho zájem se zhruba v této době rozšiřuje na překlad literárního textu. Průběžně je publikoval časopisecky (řadu z nich zařadil, spolu s nově vzniklými, do antologie české poezie od r. 1928

Höhlen tief im Wörterbuch, 2006), knižně vyšly v jeho překladu Zahradníčkovy Jeřáby (Vogelbeeren, 2001). Od roku 2003 spoluvydává čtrnáctidílné dvojjazyčné, česko-německé Sebrané spisy (Gesammelte Werke) Vladimíra Holana, pro něž vedle psaní doprovodných studií a výchovy mladých překladatelů sám přebásnil sbírky zařazené do prvního svazku vydaného v roce 2005 (Lyrik I: 1932–1937), Vanutí (Das Wehen), Oblouk (Der Bogen) a Kameni, přicházíš... (Stein, kommst du...). V současnosti dokončuje práci na překladu knih Mozartiana a Bez názvu a další ho čekají. Nad Holanovou poezií, jež ruší iluzi představitelného obrazu skutečnosti, stojí před úkolem zachovat strukturu veršů, ale současně musí slovům vtisknout nějaké „logické“ nebo „obvyklé“ významové vztahy. Při přísném zachování původní syntaxe by byl překlad do cizího jazyka nesrozumitelný, ale nesrozumitelný jinak, než je tomu v originále: znamenal by nesmysl, resp. překladatelovu chybu. Heftrich tedy musí při přebásnění Holanovy lyriky třicátých let riskovat při volbě významů víc, než překladatel nad textem „srozumitelným“: „Spí krásná přadlena a nahým divem / se v stříbro strojí. / Můj Bože, to je chvíle ta, / kdy chvění chvěje se a skrze prsty / okamžik luny je trojí“ – „Die schöne Spinnerin, sie schläft, und nackt / zieht sie ein Kleid aus Silber an. / Mein Gott, das ist der Augenblick, / wenn zitternd durch den Fingerspalt / dreimal der Mond sehn kann.“

V roce 2004 vydal Heftrich obsáhlou monografii Gogol's Schuld und Sühne (Gogolův zločin a trest), v níž objektivně analyzoval a vyložil román Mrtvé duše. Kniha vyšla v kontextu autorových komparativních studií o rusko-německých kulturních vztazích (Solovjev a Nietzsche, Gogol a T. Mann), a navazují na ni nejnovější práce o reflexi nacistické genocidy v české literatuře (jedna z nich vyšla česky knižně jako Smutek na vedlejší koleji, přel. Petr Šourek, 2009). Knihu o Gogolovi věnoval autor své ženě Bettině Kaibachové, mj. vynikající překladatelce (J. Weil, J. Čep, v současnosti dokončuje nový německý překlad kompletního díla I. Babela).

Urs Heftrich nepatří v soudobých humanitních vědách mezi „kongresové turisty“ ani mezi ty, kteří si svá témata vybírají podle momentální konjunktury. Věrnost lidem, zřejmá již z jeho trojí dedikace, jde ruku v ruce s věrností základním pravidlům řemesla, intelektuální poctivosti a nápaditou imaginací.